

## Spis treści

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Wstęp .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 5   |
| 1. Powstanie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 27  |
| 2. Spojrzenie na Śląsk w trakcie powrotu z podróży do Włoch. W przejeździe do Krakowa .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 28  |
| 3. Porównanie zaboru rosyjskiego z pograniczem Górnego Śląska i zaboru austriackiego w czasie podróży do Wiednia .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 29  |
| 4. Porównanie Śląska i Królestwa. Podróż Kraszewskiego do krajów zachodnich .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 29  |
| 5. Polskość we Wrocławiu i na Śląsku. Powrót z podróży na Zachód .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 31  |
| 6. Wnioski pisarza dla Polaków po powrocie z Zachodu .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 33  |
| 7. O możliwości zjednoczenia Niemiec .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 33  |
| 8. Wynarodowienie Słowiańszczyzny Zachodniej. Słowianie a Niemcy .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 35  |
| 9. Potrzeba obrony przed germanizacją. O powstaniu spółki „Tellus” .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 37  |
| 10. Zasadnicze sprzeczności między Polakami a Niemcami. O przyczynie złagodzenia wystąpień prasy niemieckiej .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 39  |
| 11. Polacy a Niemcy. Przyczyny słabości Słowian i siły Niemców .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 41  |
| 12. O potrzebie obrony Polaków przed wynarodowieniem .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 44  |
| 13. Stan społeczeństwa polskiego i jego wynaradawianie. Polacy pod zaborem pruskim i ich działalność społeczna i narodowa. Stan dziennikarstwa i kultury – głównie w Wielkopolsce .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 46  |
| 14. Przemówienie Kraszewskiego na obiedzie ku jego czci w Poznaniu 23 maja 1867 .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 59  |
| 15. Apel o zakładanie czytelni ludowych .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 59  |
| 16. Jedność Niemiec i jej skutki. Kwestia polska. Stosunek do Rosji i Niemiec. Stan życia polskiego w Wielkopolsce. Odrodzenie polskości w Prusach Zachodnich .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 60  |
| 17. Polacy z innych zaborów w zaborze pruskim. Stan pracy w Wielkopolsce i na Pomorzu Wschodnim .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 77  |
| 18. Oceny <i>Rachunków</i> . Prusy a polityka rosyjska wobec Polaków. Stan społeczeństwa polskiego w trzech zaborach. Wielkopolsk pod panowaniem niemieckim – opór przeciw germanizacji i osłabienie społeczeństwa polskiego. Prasa i poszczególne organizacje społeczne w Wielkopolsce. Życie społeczne i polityczne w Prusach Zachodnich. Obrona przed germanizacją. Obraz polskości Śląska. Uwagi o życiu polskim we Wrocławiu. Stan dziennikarstwa polskiego w zaborze pruskim. Kultura w zaborze pruskim. Nekrolog H. Cegielskiego. Uwagi końcowe o <i>Rachunkach</i> ..... | 81  |
| 19. Stan społeczeństwa polskiego i jego potrzeby. Postęp germanizacji. Porozumienie pracy organicznej i jej kierunki ze szczególnym uwzględnieniem zaboru pruskiego. Porównanie między germanizacją a rusyfikacją. Sytuacja w zaborze pruskim – problemy bytu polskiego w Wielkopolsce. Życie polskie w Prusach Zachodnich. Prasa na Górnym Śląsku, Polacy we Wrocławiu. Zakończenie pracy nad <i>Rachunkami</i> .....                                                                                                                                                           | 108 |
| 20. Opinia o „Gazecie Toruńskiej” .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 130 |
| 21. Sytuacja w dziennikarstwie polskim na przykładzie „Gazety Toruńskiej” .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 130 |
| 22. O potrzebie utworzenia polskiego uniwersytetu w Poznaniu lub we Wrocławiu. Apel o zespolenie sił społecznych w zaborze pruskim. Towarzystwo Moralnych Interesów .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 131 |
| 23. Znaczenie wystawy w Kościanie .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 133 |
| 24. O książce na Górnym Śląsku. Omówienie pracy Karola Miarki; literatura na Górnym Śląsku. Królewska Huta 1868-1870 .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 134 |
| 25. Krytyczne uwagi o stanie polskości w Wielkopolsce .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 135 |
| 26. Wpływ wojny francusko-pruskiej na pogorszenie sytuacji Polaków .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 136 |
| 27. Znaczenie budowy teatru w Poznaniu dla podtrzymania polskiego ducha narodowego .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 137 |

|                                                                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 28. Skutki zwycięstwa Niemiec w wojnie z Francją. Pogorszenie sytuacji Polski .....                                                                               | 137 |
| 29. Stan Niemiec po ogłoszeniu warunków pokoju w wojnie francusko-pruskiej .....                                                                                  | 138 |
| 30. Narastanie niebezpieczeństwa niemieckiego. Wielkopolska po wyborach. Rozwój prasy w Wielkopolsce .....                                                        | 139 |
| 31. Kampania publicystyczna „Dziennika Poznańskiego”. Rozruchy antypolskie w Poznaniu .....                                                                       | 141 |
| 32. Sytuacja w Niemczech po wojnie francusko-pruskiej. Zatarg polsko-niemiecki w Reichstagu. Poparcie dla kampanii publicystycznej „Dziennika Poznańskiego” ..... | 142 |
| 33. Niemieckie opinie o Słowianach .....                                                                                                                          | 144 |
| 34. Krytyka polityki arcybiskupa M. Ledóchowskiego .....                                                                                                          | 144 |
| 35. Zmiana taktyki Polaków w sprawach narodowych. Warunki pracy narodowej pod panowaniem pruskim .....                                                            | 145 |
| 36. Stan Wielkopolski – krytyka rozbudowy klasztorów .....                                                                                                        | 147 |
| 37. Współpraca Poznańskiego i Galicji .....                                                                                                                       | 148 |
| 38. Kłopoty ekonomiczne prasy polskiej na przykładzie „Gazety Toruńskiej”. O potrzebie wzmocnienia działań narodowych w Prusach Zachodnich .....                  | 148 |
| 39. Polemiki prasowe w Wielkopolsce .....                                                                                                                         | 149 |
| 40. Stan polskości na Warmii i Mazurach .....                                                                                                                     | 150 |
| 41. Prześladowanie Słowian .....                                                                                                                                  | 151 |
| 42. Nacjonalizm niemiecki po klęsce Francji w wojnie 1870-1871 .....                                                                                              | 152 |
| 43. Prasa w Wielkopolsce, kwestia encyklopedii polskiej .....                                                                                                     | 153 |
| 44. Program dla Polaków w 1872 r. ....                                                                                                                            | 154 |
| 45. Pogorszenie sytuacji materialnej ludności w Niemczech .....                                                                                                   | 160 |
| 46. Społeczne i polityczne przeobrażenia w Niemczech po ich zjednoczeniu .....                                                                                    | 161 |
| 47. Rola Bismarcka w przemianach wewnętrznych w Niemczech i narastanie hegemonii Prus .....                                                                       | 164 |
| 48. Wzrost niemieckiej potęgi militarnej .....                                                                                                                    | 166 |
| 49. Bismarck i jego polityka scalania Niemiec .....                                                                                                               | 167 |
| 50. Kryzys powszechny w Niemczech i jego przyczyny .....                                                                                                          | 168 |
| 51. Zbrojenia Niemiec i unifikacja ideowa Rzeszy .....                                                                                                            | 170 |
| 52. Ocena roli cywilizacji Niemiec .....                                                                                                                          | 171 |
| 53. Uwagi na temat alkoholizmu w Niemczech .....                                                                                                                  | 172 |
| 54. Stosunki wewnętrzne w Niemczech .....                                                                                                                         | 173 |
| 55. Ocena kunsztu politycznego Bismarcka .....                                                                                                                    | 174 |
| 56. Przyczyny krytyki Niemiec z perspektywy Saksonii. Serbo-Łużyczanie. Bismarck .....                                                                            | 174 |
| 57. Charakter narodowy Niemców i Francuzów – uwagi porównawcze .....                                                                                              | 175 |
| 58. Tendencja polityki Bismarcka .....                                                                                                                            | 176 |
| 59. Ocena taktyki Bismarcka .....                                                                                                                                 | 176 |
| 60. Polska między Wschodem a Zachodem. Przyczyny I rozbioru Polski .....                                                                                          | 177 |
| 61. Udział Prus w upadku Polski .....                                                                                                                             | 183 |
| 62. Zbrojenia niemieckie a Francja .....                                                                                                                          | 185 |
| 63. Niemieckie dyskusje prasowe o kłopotach gospodarczych Niemiec. Ataki na Słowiańszczyznę. Uwagi o Bismarcku .....                                              | 186 |
| 64. Komplikacja sytuacji politycznej w Niemczech a polityka Bismarcka .....                                                                                       | 187 |
| 65. Bismarck, skutki zjednoczenia Niemiec .....                                                                                                                   | 188 |
| 66. Armia i zbrojenia w Niemczech .....                                                                                                                           | 189 |
| 67. Niemcy i Polacy oraz inne narodowości .....                                                                                                                   | 190 |
| 68. „Polakożerstwo” w Niemczech .....                                                                                                                             | 190 |
| 69. Negatywne cechy charakteru niemieckiego .....                                                                                                                 | 191 |
| 70. Wobec informacji o postanowionej już dymisji kanclerza Bismarcka, ocena jego polityki .....                                                                   | 193 |
| 71. Krytyczne uwagi o położeniu gospodarczym i kulturalnym Wielkopolski .....                                                                                     | 194 |

|                                                                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 72. Sytuacja ekonomiczna Niemiec a Rosja .....                                                                     | 195 |
| 73. Prasa w Wielkopolsce .....                                                                                     | 195 |
| 74. Polityka germanizacji i wschodnia granica Prus. Krytyka książki .....                                          | 196 |
| 75. Pomoc Królestwa Polskiego dla Śląska dotkniętego klęską głodu .....                                            | 197 |
| 76. Krytyczna ocena narodowego stanu posiadania w Wielkopolsce .....                                               | 198 |
| 77. Słowiańszczyzna i Niemcy, przekonanie o rychłej wojennej konfrontacji .....                                    | 199 |
| 78. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu .....                                                                   | 200 |
| 79. Odezwa J. I. Kraszewskiego w sprawie pomocy finansowej dla Marcina Giersza na wydawanie „Gazety Leckiej” ..... | 201 |
| 80. Polskie przeciwdziałania wobec germanizacji w Poznaniu .....                                                   | 202 |
| 81. Ludność polska w Prusach Wschodnich. Uwagi J. I. Kraszewskiego o pracy Kętrzyńskiego .....                     | 203 |
| 82. Po śmierci Jana Żupańskiego (30 XII 1883) .....                                                                | 204 |
| 83. O Niemczech .....                                                                                              | 204 |
| 84. O polemikach prasy polskiej z niemiecką .....                                                                  | 205 |
| 85. Słowiańszczyzna Zachodnia .....                                                                                | 206 |
| 86. Ignorancja niemiecka w sprawach polskich .....                                                                 | 207 |
| 87. U schyłku epoki .....                                                                                          | 207 |
| Indeks osób .....                                                                                                  | 209 |